

УДК 81'373.48'42'27=161.2=162.1=133.1

МОВЛЕННЯ ПОЛІТИЧНОГО ЛІДЕРА: ПРЕЦЕДЕНТНІ ІМЕНА ЗІ СФЕРИ-ДЖЕРЕЛА “РЕЛІГІЯ” ЯК ЗАСІБ ВИРАЖЕННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ ІНТЕНЦІЇ

Салецька Мар'яна

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
бул. Університетська, 1, Львів, 79000, Україна
saletskam@gmail.com*

У статті обґрунтовано прецедентний статус власних назв та виокремлено тематичні групи прецедентних імен у трьох лінгвокультурах – українській, польській, французькій. Досліджено формально-семантичні ознаки (номінативну варіативність, дериваційну активність, контекст, полюсність, участь у актах вторинної номінації) та комунікативно-прагматичний потенціал найбільш вживаних прецедентних імен, зокрема їх аргументативну, культурно-семіотичну, парольну функції та функцію створення вертикального контексту. Для аналізу прецедентних імен використано прийоми контент-аналізу, контекстного та компонентного аналізу.

Ключові слова: дискурс політичного лідера, прецедентне ім'я, власна назва, сфера-джерело прецедентних імен.

Прецедентні імена (далі – ПІ) в різних видах дискурсу (ЗМІ, рекламному, меншою мірою – в політичному дискурсі) вже були об'єктом лінгвістичного аналізу [1; 2; 3]. Дослідники зосереджують увагу на когнітивній природі прецедентних імен, їхній класифікації та ономастичній репрезентації, однак особливості сфер-джерел походження ПІ залишаються маловивченим питанням. Дослідження саме цього аспекту ПІ дозволяє зрозуміти особливості лінгвокультур. Наприклад, у політичному дискурсі функції ПІ консолідують комунікантів на рівні ідеології, яка включає також релігійну підоснову або її заперечення [4], ілюструють вплив релігії на національну ідентичність [5]. Саме релігія як конструкт ідеології та ідентичності визначає використання ПІ зі сферою-джерелом “Релігія” в дискурсі політичного лідера в ролі дієвого засобу аудиторію. Тому мета статті – з'ясувати природу, особливості організації та функціонування ПІ зі сфери-джерела “Релігія” в текстах промов політичних лідерів України, Польщі та Франції. Завдання: 1) обґрунтувати прецедентний статус виявлених у текстах власних назв, які позначають реалії сфери релігії; 2) виокремити групи ПІ в різних лінгвокультурах; 3) дослідити формально-семантичні ознаки та комунікативно-прагматичний потенціал найбільш вживаних ПІ.

Матеріалом дослідження слугують промови Президентів України: Л. Кучми (1994–2005 р.), В. Ющенко (2005–2010 рр.), В. Януковича (2010–2014 рр.), П. Порошенка (2014 р.); Польщі: Л. Валенси (1990–1995 рр.), Л. Качинського (2005–2010 рр), Б. Коморовського (2010–2015 рр), А. Дуди (2015 р.); Франції: Ф. Міттерана (1981–1995 рр.), Ж. Ширака (1995–2007 рр.), Н. Саркозі (2007–2012 рр.), Ф. Олланда (2012 р.). Виявлено 173 одиниці аналізу, що реалізують 302 слововживання в текстах досліджуваних промов.

Для отримання відповідей на сформульовані завдання використовуємо прийоми контент-аналізу (з метою встановлення кількісних показників частотності груп та

окремих одиниць), компонентного (для визначення семантичної структури слова як сукупності ознак) та контекстуально-інтерпретаційного методу (для виявлення семантичного варіювання власних назв у контексті) [6; 7: 13; 8].

1. Прецедентний статус власних назв зі сфери “Релігія”

Мовознавці дійшли висновку, що критеріями виокремлення ПІ є надособистісний характер власної назви, її неденотативне використання, зв'язок з культурним контекстом, регулярна відтворюваність [9: 12; 10: 170]. Ці критерії зумовлені значимістю імені для комунікантів (політичного лідера та його адресатів), оскільки релігія є системою світогляду та світосприйняття [11]. Тому ПІ з цієї сфери є актуальними в когнітивному та емоційному планах для комунікантів, від пресупозицій яких залежить розуміння, а отже, і реалізація функцій ПІ.

Здійснений аналіз промов політичних лідерів показав, що ПІ зі сфери-джерела “Релігія” функціонують у зверненнях до таких адресатів: до всього суспільства своєї країни, соціальної професійної спільноти (тексти промов українських Президентів); до всього суспільства своєї країни, соціальної професійної спільноти, органів державної влади (тексти промов польських політичних лідерів); до всього суспільства своєї країни (французькі політичні лідери). Використання ПІ зі сфери-джерела “Релігія” є одним із виявів взаємодії адресантів із трьох різних лінгвокультур зі своїми адресатами, комунікація з якими повинна бути ефективною.

Надособистісний характер власних назв. Цей критерій обґрунтовують чи не всі дослідники, по-різному окреслюючи межу знань про власну назву – її знають “всі” [12: 58], “більшість” [9: 12] або “значна частина” адресатів [10: 170], тобто представників лінгвокультурної спільноти.

БОГ як ключовий концепт християнства та іудаїзму зумовлює надособистісний характер власної назви *Бог* в українській, польській та французькій лінгвокультурах. Цієї ж ознаки набуває власна назва *Біблія* як одна з найпопулярніших серед вірян книг, що перекладена на більшість мов світу².

Надособистісний характер антропоніма *Іван Павло II / Jan Paweł II / Jean Paul II* зумовлений статусом особи-референта: Папа Римський є главою Католицької Церкви, яка налічує близько 2 млн. вірян³. Подібно й імена польських релігійних діячів *Stefan Wyszyński, Waclaw Karłowicz, Piotr Skarga* набувають статусу прецедентних, тому що добре відомі польському суспільству як адресатові (у промові Б. Коморовського) чи ім'я українського греко-католицького діяча А. Шептицького (*Andrzej Szeptycki*), добре знаного українському суспільству як адресатові (з промови Б. Коморовського).

Неденотативне використання власної назви. Цей критерій ілюструє здатність власної назви функціонувати в ролі культурного знака, символу в результаті вторинної номінації [10]. Цьому сприяє активізація конотативних ознак та семантизація імені. Деякі власні назви семантизовані узуально і їхні апеллятивні значення закріплені у словниках.

ПІ можуть функціонувати як пропріативи, так і як апеллятиви, розширюючи свої значення до метонімічних. В українській мові хрематонім *Євангеліє* розвиває свою семантичну структуру за допомогою нового значення: “*перен.* книга, в якій викладені основні принципи, правила чого-небудь” [13, Т. 2: 494]. Таке ж переносне значення

² The Most Read Books in the World // <http://flavorwire.com/288296/awesome-infographic-the-most-read-books-in-the-world> (05.12.2016)

³ Рубльова Н. Католицька церква // Енциклопедія сучасної України: у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. – К.: Наук. думка, 2007. – Т. 4: Ка – Ком. – С. 146.

реалізує власна назва *Ewangelia* в польській мові: “*przenośnie: zespół niewzruszonych zasad, nakazów moralnych*” [14], на основі метонімічного перенесення – “*część mszy z czytaniem fragmentu ewangelii*” [там само].

Назва *Бог* може функціонувати як пропріатив (християнський *Бог*), так і апелював зі значенням “найбільший умілець у чомусь, наймогутніший володар чого-небудь” [13, Т. 1: 207].

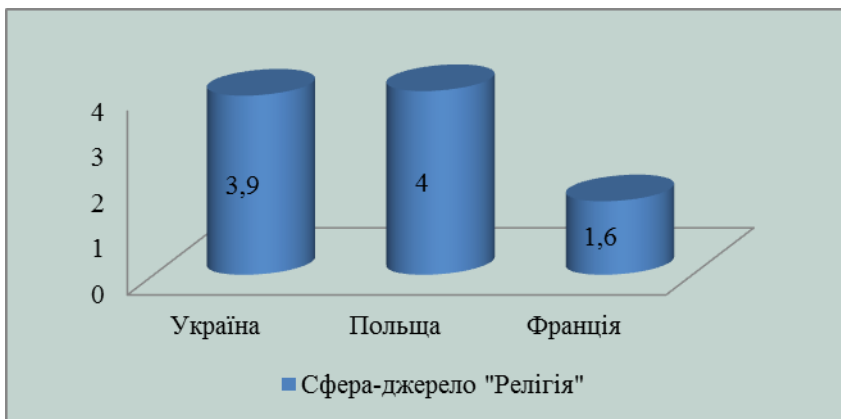
Зв'язок власної назви з культурним контекстом країни або твором [12; 15]. Культурний контекст є сукупністю обставин, завдяки яким утворюється той чи інший зміст [16], його формують події та явища, до яких належать твори мистецтва (літературні, музичні чи твори образотворчого мистецтва [8; 17: 83]). Цьому критерієві відповідають назви релігійних творів та імена їхніх персонажів. Власна назва *Євангеліє* / *Ewangelia* є заголовком книги і позначає твір духовної культури. Як частина Біблії, Євангеліє є прецедентним текстом, що відповідає тим же критеріям, що і ПІ, а в текстах промов політичних лідерів – субферою-джерелом ПІ в межах сфери-джерела “Релігія”. Іменами персонажів прецедентного тексту, а отже – прецедентними іменами, є власні назви згадуваних в Біблії осіб, як *Goliat*, *Андрій Первозваний*.

Регулярна відтворюваність конкретних власних назв у текстах [18: 100; 12: 50–51] перетворює їх у прецедентні одиниці (феномени) [7: 29, 76]. Висока частотність певної одиниці або теми свідчить про її значущість для лінгвокультури [19: 33].

Залучення показника частотності ПІ пов'язане з намірами адресантів через частотність певних стимулів (лексем) донести до адресатів нормативні ціннісні установки [20: 38]. Насиченість промов політичних лідерів домінантними лексемами визначає ключові вектори їхнього політичного курсу і дозволяє отримати один із показників лінгвокультурного зрізу їхніх текстів.

Кількісне значення сфери-джерела “Релігія” становить 3,9% від усіх ПІ у промовах українських політичних лідерів, 4% в текстах промов польських політичних лідерів, 1,6% в текстах промов французьких політичних лідерів (див. *Гістограму 1*):

Гістограма 1

Зазначимо, що лінгвокультурам політичних лідерів властива висока частка віруючих громадян, зокрема християн – 90% в Україні⁴ (УПЦ, УГКЦ та ін.),

⁴ http://risu.org.ua/ua/index/expert_thought/analytic/63066/

93%⁵ в Польщі (Католицька Церква), 60%⁶ у Франції. Частотність ПІ зі сфери-джерела “Релігія” та кількісне співвідношення релігійних громадян зазначених країн дозволяють зробити припущення про зв’язок складу і кількості ПІ із суспільством, яке є адресатом для політичних лідерів як адресантів комунікації.

2. Тематичні групи прецедентних імен: спільне та відмінне

Фонове знання, яке лежить в основі функціонування ПІ зі сфери-джерела “Релігія”, диференційоване на фрагменти, пов’язані із семантикою тематичних груп. У своїх промовах політичні лідери використовують назви релігійних діячів, святих, релігійних (культури) текстів, персонажів релігійних текстів, божеств, релігійних свят.

Тематична група “Релігійні діячі, святи”: Йосиф Сліпий, Андрій Шептицький, Василь Липківський (Л. Кравчук), Кирило, Мефодій, Святої Первоапостол Андрій Первозваний (Святої Апостол), Андрій Шептицький, Святий Володимир (В. Ющенко), Святий Володимир (В. Янукович), Пресвята Богородиця, Папа Іван Павло II (П. Порошенко); Jan Paweł II (Л. Валенса), Wojtyła, Jan Paweł II, Szymon Fedoróńko, Zdzisław Peszkowski, Stefan Niedziela, ksiądz Jankowski (Л. Качинський), Stefan Wyszyński, Andrzej Szeptycki, Jan Paweł II, Waclaw Karłowicz, Piotr Skarga (Б. Коморовський), Jan Paweł II (Ф. Міттеран); Jean Paul II (Н. Саркозі), Jeanne d’Arc, Papa Francisc (Ф. Олланд).

Тематична група “Релігійні (культури) тексти”: Євангеліє (Л. Кравчук), Слово Господнє (В. Ющенко), Святе Письмо (Л. Кравчук, П. Порошенко), Ewangelia (Л. Качинський, А. Дуда).

Тематична група “Божества”: Бог, Господь, Христос, Chrystus, Bóg, Dieu.

Тематична група “Релігійні свята”: Різдво Христове, Великдень (Л. Кравчук), Великдень, Різдво Христове, Ханука (В. Ющенко), Різдво (П. Порошенко); Święto Zmartwychwstania Pańskie, Święto Wielkanocne, Dzień Męki Pańskiej, Wielki Piątek (Б. Коморовський), Święto Wielkanocne (А. Дуда).

Тематична група “Персонажі релігійних текстів” (сюди належать імена неканонізованих осіб): Goliat (Л. Качинський), Samarytanin (А. Дуда).

Наповнення тематичних груп у текстах Президентів різняться, однак існують ПІ, які представлені в кожній лінгвокультурі. Вони позначають: божество – християнський Бог (Бог, Bóg, Dieu; Христос, Chrystus), релігійні тексти (Євангелія, Святе Письмо, Pismo święte, Bible), релігійних діячів (Іван Павло II, Jan Paweł II, Jean Paul II, Андрій Шептицький, Andrzej Szeptycki), релігійні свята (Великдень, Święto Wielkanocne).

Спільні елементи ілюструють значимі для комунікантів сфери знань, це своєрідні точки перетину між представниками різних лінгвокультур. Кількісні показники диференціації фонового знання, що відповідає тематичним групам, виявляють співвідношення вказаних груп у різних лінгвокультурах.

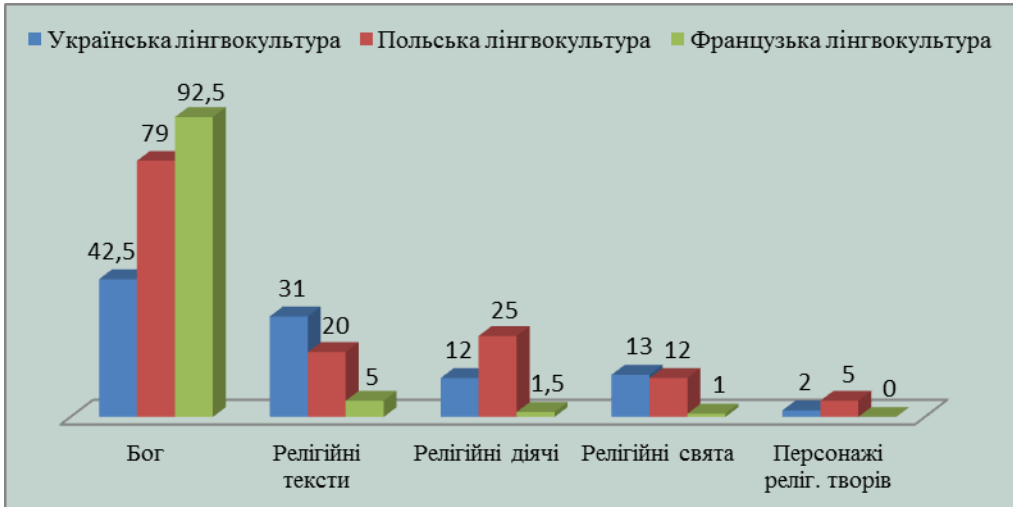
Найвищий показник частотності в усіх лінгвокультурах має тематична група “Божества” з одним прецедентним іменем – Бог / Bóg / Dieu у промовах українських політичних лідерів (42,5% від усіх ПІ зі сферою-джерелом “Релігія”), польських (79%) та французьких політиків (92,5%). Далі показники різняться: у промовах українських Президентів переважають тематичні групи “Релігійні тексти” (31%), “Релігійні свята” (13%), “Релігійні діячі” (12%), “Персонажі релігійних творів” (2%). У промовах польських

⁵ GUS na temat religijności Polaków [Режим доступу] <http://www.iskk.pl/news/224-gus-na-temat-religijnosci-polakow.html>

⁶ <https://www.haikudeck.com/franceprewitt2-uncategorized-presentation-GQ38R7Jfif>

Президентів пріоритетні групи: “Релігійні діячі” (25%), “Релігійні тексти” (20%), “Релігійні свята” (12%), “Персонажі релігійних творів” (5%). Для французьких політичних лідерів актуальніші такі групи ПІ: “Релігійні тексти” (5%), “Релігійні діячі” (1,5%), “Релігійні свята” (1%), а група “Персонажі релігійних текстів” у текстах промов відсутня (див. *Гістограму 2*).

Гістограма 2

3. Формально-семантичні показники прецедентних імен

Формально-семантичні показники ПІ охоплюють: номінативну варіативність, дериваційну активність, контекст, полюсність, неденотативне використання (тобто участь імен в актах вторинної номінації) [10; 7]. Кожен із цих аспектів ілюструє природу та особливості організації ПІ.

Номінативна варіативність ПІ в текстах промов політичних лідерів постає через сукупність та певну послідовність найменувань, які об'єднані спільною номінативною функцією, але відрізняються способами та засобами реалізації цієї функції і які слугують назвою для єдиного поняття [21: 63]. Наприклад, взаємозамінні імена *Бог, Господь, Господь Бог*, які паралельно функціонують в Біблії, чи назви *Євангеліє* і *Святе Письмо* як відповідники [20: 651] формують дві самостійні номінативні парадигми.

Номінативну варіативність ПІ ілюструють не тільки загальноприйняті у лінгвокультурах власні назви, як-от: *Євангелія, Святе Письмо, Pismo święte, Іван Павло II; Jan Paweł II, Wojtyła, Karol Wojtyła; Jean Paul II, Goliat, Андрей Шептицький, Andrzej Szeptycki*; але і власні назви з актуалізованими конкретизаторами: *Святий Пана* (конкретизатор) *Іван Павло II* (власна назва), *Papież Polak* (конкретизатор) *Jan Paweł II* (власна назва), *Papież* (конкретизатор) *Jan Paweł II* (власна назва), *Святої Первоапостол* (конкретизатор) *Андрей Первозванный* (власна назва).

Дериваційна активність ПІ постає як словотворчий потенціал власної назви [10: 62]. Однак ілюстративний матеріал демонструє низьку словотворчу активність аналізованих власних назв. Тексти зберігають єдину структурну похідну одиницю – прикметник *Євангельська* у словосполученні *Євангельська історія*, у реченні *У глибокому символізмі Євангельської історії черпали життєву стійкість наші предки* (В. Ющенко). Зазначене словосполучення виконує функцію позначення Євангелії.

Низьку дериваційну активність таких імен пов'язуємо, перш за все, з їхньою реалізацією в різноструктурних мовах (українська і польська є флективними синтетичними мовами, а французька – аналітичною [23]).

Контекст. У дискурсивних дослідженнях це поняття охоплює безпосередній текстовий контекст, інтертекстуальні та інтердискурсивні зв'язки між висловлюваннями, дискурсами тощо; позамовні, соціальні змінні (формальності, місце, час, події, ролі учасників); широкий соціально-політичний та історичний контекст (як історію дискурсивної події, так і історію, з якою пов'язаний дискурс) [24: 217]. Для виявлення формально-семантичних характеристик ПІ досліджуємо мікроконтексти вживання. Вони дозволяють визначити розвиток семантичної структури ПІ як появу додаткових ознак [7: 13].

Розвиток семантичної структури ПІ *Бог / Bóg / Dieu*.

Усвідомлюючи відповідальність перед Богом, власною совістю, попередніми, нинішнім та майбутніми поколіннями, я іду на вибори (В. Ющенко). Мікроконтекст виявляє ознаку 'той, перед яким є відповідальність'. ПІ *Бог* має значення морального імператива для мовця, відповідальність перед яким є важливішою, ніж власна совість, попередні, сьогоднішні чи завтрашні покоління.

Сьогодні у всьому світі ветерани простирають один одному руки. У всіх було одне життя і всі рівні перед Богом (В. Ющенко). ПІ *Бог* згадує свою семантику ознакою 'бачить всіх рівними' у промові до Дня перемоги (2005 р.) в контексті суспільної дискусії про ветеранів Червоної Армії та УПА. Подібне висловлювання свідчить про релігійний аргумент як мірило ставлення до ветеранів різних формувань.

Ale Pan Bóg to wszystko widział, Polacy to jednak pamiętali, a historia w końcu się urozmiała (Б. Комроувський). ПІ *Bóg* реалізує ознаку 'той, хто все бачить' у промові, присвяченій пам'яті масових убивств у Биківні.

Розвиток семантичної структури ПІ *Євангелія / Ewangelia*.

Шевченкова спадщина є для нашого народу своєрідною закодованою духовною скарбницею, Євангелієм правди (Л. Кравчук). ПІ формує метонімічне значення "книга, в якій викладені основні принципи, правила чого-небудь" [13, т. 2, с. 494], що виникло в результаті сполуки з іменником *правда* у родовому відмінку.

Євангеліє вчить, що царства, поділені всередині, впадуть (П. Порошенко). ПІ *Євангеліє* реалізує ознаку 'книга, що вчить єдності', бо висловлювання стверджує, що єдність – єдиний спосіб вберегти Україну від краху в умовах російської агресії.

Dom trzeba budować na skale, tak uczy Ewangelia (Л. Качинський). ПІ *Ewangelia* в мікроконтексті має ознаку 'вчить будувати на міцному фундаменті'⁷.

Однополюсність / багатополісність ПІ розглядаємо як потенціал для виокремлення його однієї чи багатьох характеристик [10: 167], які ПІ реалізують в контекстах. Полісність ПІ визначаємо на основі контекстуальних семантичних ознак.

ПІ *Бог* має багатополісну характеристику. У текстах промов Бог постає тим, 'перед ким є відповідальність', 'перед яким всі рівні', 'все бачить', 'допомагає', 'благословляє'.

ПІ *Євангеліє / Ewangelia* найчастіше активізує ознаку 'вчить', звідси постає дидактичний і виховний потенціал цього твору.

⁷ Тлумачення фразеологізму біблійного походження інтерпретуємо за Słownik frazeologiczny // http://www.edupedia.pl/map/dictionary/id/6_slownik_frazeologiczny.html (04.12.2016)

III Іван Павло II / Jan Paweł II / Jean Paul II активізує семантичні ознаки: 'Папа Римський', 'святий', 'поляк'. Підкреслення ознак залежить від адресанта. Президенти Польщі, як правило, нагадують про велич людини-поляка: *największy z Polaków, nasz wielki rodak, Polak*. Інші ж політичні лідери опираються на авторитет Івана Павла II як релігійного мислителя.

Оцінка, якою наділені III, є завжди позитивною.

Неденотативне використання власних назв у актах вторинної номінації. Сфера релігії постає джерелом, яке сприяє творенню символів у політичному дискурсі. Наприклад, у реченні *Są jednak także „nieugięci ludzie” i – po czterech dekadach – totalitarny Goliat zostaje pokonany* (Л. Качинський) словосполучка *totalitarny Goliat* включає III, що позначає період комуністичної Польської Народної Республіки. Символізм імені міфічного персонажа *Goliat* підтверджує Словник символів польської мови [25: 277]. Відбулося присвоєння невластивої ознаки через конкретизатор *totalitarny* до імені біблійного велетня Голафа, ім'я якого зазнає семантичного варіювання в процесі вторинної номінації: власна назва *Goliat* розкриває ознаку 'велетень' у зв'язку з прикметником *totalitarny* для позначення поширення комуністичної ідеології на території Польської Народної Республіки.

4. Комунікативно-прагматичний потенціал III

Функціональна здатність III передавати наміри політика формує комунікативно-прагматичний потенціал цих назв. Вони постають як засіб реалізації комунікативної інтенції адресанта (політичного лідера) у мовній формі усім відомих власних назв.

Адресанти використовують III для аргументації своїх положень.

Ми пам'ятаємо слова Святого Папи Івана Павла II, який ще напередодні шістдесятої річниці Волинської трагедії казав: “Якщо Бог простив нам у Христі, тоді треба також людям віруючим простити взаємні кривди та просити прощення власних провин...” (П. Порошенко). III *Святий Папа Іван Павло II, Бог, Христос*, використані в промові до Польського Сейму з метою артикулювати тему Волинської трагедії. Залучення біблійних і релігійних імен зумовлене закликом сенату Польщі визнати Волинську трагедію геноцидом польського народу, вчиненим українцями. Президент України знає про релігійність народу Польщі, тому закликає прощати, покликаючись на слова релігійних авторитетів, а також на приклад Бога. Спостерігаємо подвійну аргументацію: *Бог простив нам і Святий Папа Іван Павло II [...] казав: “Якщо Бог простив нам...”*.

Partnerstwo Wschodnie UE, powstałe już z udziałem Polski będącej częścią Unii, jest odpowiedzią na europejskie marzenia narodów, że użyję tu słów Jana Pawła II – „wschodniego płuca” Europy (Б. Коморовський). Президент Польщі обґрунтовує її роль у Східному партнерстві ЄС, використовуючи для підтвердження аргументацію Івана Павла II про “східну легеню Європи”.

Jak zauważył papież Jan Paweł II, „Pokój i prawo międzynarodowe są wewnętrznie ze sobą związane: Prawo sprzyja pokojowi” (А. Дуда). Слова Івана Павла II використано на засіданні Ради Безпеки ООН для підтвердження ролі верховенства права.

Nasz wielki rodak Jan Paweł II mówił: „wymagajcie od siebie nawet wtedy, kiedy inni od was nie wymagają” (А. Дуда). Президент нагадає Народним Зборам Польщі про посадові обов'язки і ретельність їхнього виконання за допомогою слів усім відомого авторитетного поляка.

Покликання на *III Євангеліє / Ewangelia* також слугує одним із аргументів прийняття політичних рішень та дій. Як правило, політичні лідери апелюють до змістових фрагментів книги, використовуючи прецедентні висловлювання: *Святе письмо говорить, що є час розкидати каміння і є час збирати каміння* (Л. Кравчук); *Євангеліє вчить, що царства, поділені всередині, впадуть* (П. Порошенко); *Dom trzeba budować na skale, tak uczu Ewangelia* (Л. Качинський).

Отже, *III* зі сфери-джерела “Релігія” реалізують свою аргументативну функцію в текстах промов політичних лідерів.

За нашим спостереженням, *III* стає ще й лінгвокультурею – мовним знаком, який містить культурну інформацію [26: 560] і слугує для презентації своїх культурних вподобань [1]. Цю функцію реалізують сталі вирази, компонентом яких є теонім *Бог*: *Сам Бог велів! Бог в поміч!* (Л. Кравчук), *Слава Господу Богу! Хай Бог нам у всьому допомагає! Хай допоможе нам Господь!* (В. Ющенко), *Нехай Бог благословить! Дякуючи Богові!* (П. Порошенко), *Niech dobry Pan Bóg pomaga nam w tej trudnej pracy!* (Б. Комроовський), *Bóg zapłać* (Л. Качинський). Ця функція є залежною від адресованості промови, оскільки *III Бог* буде словом-паролем для християн чи іудеїв.

III Євангеліє / Ewangelia як назва релігійного твору виконує культурно-семіотичну функцію в тексті промови. Назва сакрального твору є культурним знаком і, залежно від контексту, характеризує мовця як прихильника або ж противника цього твору.

Шевченкова спадщина є для нашого народу своєрідною закодованою духовною скарбницею, Євангелієм правди (Л. Кравчук); *Od schyłku X wieku Dekalog i Ewangelia coraz głębiej wnikały w miliony serc nad Wartą i Wisłą, nad Odrą i Bugiem, Niemnem i Dnieprem* (А. Дуда). Політичні лідери демонструють своє ставлення до Євангелія: Л. Кравчук – через позитивну конотацію *III* за допомогою порівняння її з духовною скарбницею, А. Дуда – зауважує вплив Євангелія на слов’ян, зокрема і на польський народ (вжито перифраз *miliony serc nad Wartą i Wisłą, nad Odrą i Bugiem, Niemnem i Dnieprem* на позначення слов’ян). Мікроконтекст *coraz głębiej wnikały w miliony serc* свідчить про позитивну оцінку ролі Євангелія.

Демонстрація своїх культурних вподобань має місце і у висловлюванні *За урочистістю та піднесенням свято Незалежності для нас – друге Різдво* (П. Порошенко). Президент порівнює значення найбільших державного і релігійного свят, показуючи важливість і рівнозначність їх обох для українського суспільства.

Переконуємося, що *III* реалізують і свою культурно-семіотичну функцію.

Водночас здійснений аналіз засвідчив, що *III* як слово-пароль стають засобом консолідації однодумців, таким чином реалізуючи парольну функцію. Прикладами реалізації цієї функції *III* є всі випадки їхнього вживання. Крім цього, вони ілюструють ще й функцію створення вертикального контексту – поміщення теми висловлювання в контекст іншого явища (релігійний контекст). Будь-яке ім’я як слово-стимул, яке походить з сфери релігії і є актуальним у емоційному плані, може викликати асоціативний процес, який вплине на сприймання подальшої інформації [27; 28].

Висновки

1. Зафіксовані в текстах промов політичних лідерів власні назви, пов’язані із сферою релігії, стають прецедентними іменами для суспільств-адресатів через відповідність критеріям прецедентності: надособистісному характерові; регулярній відтворюваності, повторюваності; неденотативному використанню власних назв; зв’язку власних назв з культурним контекстом країни.

2. У текстах промов політичних лідерів виявлено такі тематичні групи П з сферою-джерелом “Релігія”: “Релігійні діячі, святі”, “Релігійні (культові) тексти”, “Персонажі релігійних текстів”, “Божество”, “Релігійні свята”. Для української, польської та французької лінгвокультур спільні тематичні групи: “Божество”, “Релігійні діячі, святі”, “Релігійні (культові) тексти”. Кількісне співвідношення П з цієї сфери-джерела і частки віруючих громадян дають підстави припустити, що кількість і набір П зумовлені збірним образом кожного суспільства.

3. Формально-семантичні показники П з сфери-джерела “Релігія” розкривають природу та спосіб організації П у напрямку від структурних до контекстуальних особливостей. Комунікативно-прагматичні ознаки П з сферою-джерелом “Релігія” у текстах промов політичних лідерів забезпечують їхні аргументативну, культурно-семіотичну, парольну функції, функцію встановлення вертикального контексту. Саме виокремлені на рівні лінгвістичної абстракції показники власних назв у текстах промов політичних лідерів стають засобами впливу на адресатів.

1. *Великорода Ю. М.* Прецедентні феномени в американському медійному дискурсі (на матеріалі часописів “Time” та “Newsweek”) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 “Германські мови (англійська)” / Ю. М. Великорода – Львів, 2012. – 19 с.
2. *Крутько Т.* Прецедентні феномени у текстах англомовної реклами (на матеріалі банерної реклами) / Т.В. Крутько // Лінгвістика XXI століття: нові дослідження і перспективи. – К. : Логос, 2011. – С. 190–197.
3. *Гузак А. М.* Біблія як прецедентний феномен та її роль у формуванні позитивного іміджу сучасного політичного лідера (на матеріалі промов американських президентів) / А. М. Гузак // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія. – 2014. – № 8. – С. 72–76.
4. *Woolard K. A.* Language ideology. Issues and approaches. – Pragmatics 2. – 1992.
5. *Гаджиев К.С.* Политология : Учебник для высших учебных заведений. – М. : Логос, 2001. – 488.
6. *Юськів Б.М.* Контент-аналіз. Історія розвитку і світовий досвід : Монографія. – Рівне : “Перспектива”, 2006. – 203 с
7. *Захарова М. А.* Семантика и функционирование аллюзивных имен собственных (на материале англоязычных художественных и публицистических текстов) : дис. на соиск. уч. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04. – „германские языки” / М. А. Захарова. – Самара, 2004. – 192 с.
8. *Biasi P.-M.* “Intertextualité théorie de l’ ” // Encyclopædia Universalis [en ligne], consulté le . URL : <http://www.universalis.fr/encyclopedie/theorie-de-l-intertextualite/>
9. *Гудков Д.Б.* Теория и практика межкультурной коммуникации / Д.Б. Гудков. – М. : Гнозис, 2003. – 288 с.
10. *Нахимова Е. А.* Прецедентные онимы в современной российской массовой коммуникации : теория и методика когнитивно-дискурсивного исследования : монография / Е. А. Нахимова ; ГОУ ВПО “Урал. гос. пед. ун-т”. – Екатеринбург, 2011. – 313 с.
11. *Черній А. М.* Релігієзнавство : [посібник] / А. М. Черній. – К. : Академвидав, 2003. – С. 212–235.
12. *Красных В. В.* Некоторые аспекты психолингвистики текста / В.В. Красных // Лингвостилистические и лингводидактические проблемы коммуникации. – М., 1996. – С. 25–44.
13. Словник української мови : в 11 томах. – Том 1, 1970. [Електронний ресурс]. – Доступно з : <http://sum.in.ua>.
14. Słownik Języka Polskiego (SJP) / red. M. Szymczak, 1978-1981 i 1992-1995 [dostępny na]. – <http://sjp.pwn.pl> (17.12.2016).

15. Караулов Ю.Н. Русский язык и языковая личность / Ю. Н. Караулов. – М., 1987. – 264 с.
16. Гиттерс З.В. Культурологічний словник-довідник. – К. : ВД “Професіонал”, 2006. – 328 с.
17. Чорновол-Ткаченко Р. С. Теорія інтертекстуальності : цілі, завдання, методи / Р. С. Чорновол-Ткаченко // Вісник СумДУ. – № 11 (95)’. Том 2. – Суми, 2006. – С. 82–87.
18. Martel K. Les notions d’intertextualité et d’intratextualité dans les théories de la réception / K. Martel // Protée, vol. 33, n° 1. – 2005. – P. 93–102.
19. Вежбицкая А. Понимание культур через посредство ключевых слов / пер .с англ. А. Шмелева / А. Вежбицкая. – Москва, 2001. – 288 с.
20. Шварц Ш. Культурные ценностные ориентации: природа и следствия национальных различий / Ш. Шварц // Психология. Журнал Высшей школы экономики, 2008. – Т. 5. – № 2. – С. 37–67.
21. Попович Р. Г. Внутрішньопарадигматичні опозиції номінативних варіантів та модель номінативно-варіантної термінопарадигми / Р. Г. Попович, І. О. Тимошук // Наукові записки [Національного університету “Острозька академія”]. Сер. : Філологічна. – 2013. – Вип. 36. – С. 63–66. Енциклопедія українознавства. Словникова частина (ЕУ-ІІ). – Париж, Нью-Йорк, 1957. – Т. 2. – С. 649–660.
22. Енциклопедія українознавства. Словникова частина (ЕУ-ІІ). – Париж, Нью-Йорк, 1957. – Т. 2. – С. 649–660.
23. Broché Grammaire de l’Académie française; Les sons et les signes; Formation des mots; La proposition; Le nom; L’article; Le pronom; L’adjectif; Le verbe ; Les mots invariables; La phrase. – 252 p.
24. Тичер С. Методи аналізу тексту і дискурса / С. Тичер, М. Мейер, Р. Водак, Е. Ветгер. – Харків, 2009.
25. Kopalinski W. Słownik symboli / W. Kopalinski. – Rytm : 2012. – 528 s.
26. Селіванова О.О. Лінгвістична енциклопедія / О.О. Селіванова. – П. : Довкілля-К, – 2011. – 844 с.
27. Шевченко К. Прецедентні феномени як лінгвокультурний засіб інформаційно-психологічного впливу // Методи, засоби та заходи забезпечення інформаційно-психологічної безпеки людини, суспільства, держави. Інформаційна безпека людини, суспільства, держави – № 2 (12). – 2013 72. – С. 72–79.
28. Розова І.В. Вертикальний контекст як значеннєвий компонент сатиричного тексту : система символів сатиричного тексту (на матеріалі англійської художньої літератури ХХ сторіччя) // Вопросы духовной культуры – Филологические науки. – С. 81–83.

**SPEECH OF A POLITICAL LEADER: PRECEDENT NAMES
FROM THE SOURCE SPHERE ‘RELIGION’ AS A MEANS OF EXPRESSING
COMMUNICATIVE INTENTION**

Maryana Saletska

*Ivan Franko National University in Lviv
vul. Universytetska, 1, Lviv, 79000, Ukraine
saletskam@gmail.com*

Paper relevance is conditioned by insufficient research into the source spheres of precedent names in political discourse. The purpose of the article is to research the nature, organization peculiarities and functioning of precedent names representing source sphere ‘Religion’ in the texts of speeches delivered by political leaders of Ukraine, Poland, and France at the end of the twentieth – beginning of the twenty first centuries. The tasks of the articles: 1) to provide rationale for precedent status of proper names traced in the texts, which designate realia in the sphere of religion; 2) to single out groups of

precedent names in different linguistic cultures; 3) to research formal and semantic features, as well as communicative and pragmatic potential of the most frequently used precedent names.

Responses to defined tasks have been obtained by applying the methods of content analysis (in order to determine quantitative indicators of groups and units frequency), componential analysis (to determine the semantic structure of words as a set of characteristics), and contextual analysis (to identify semantic variation in the context of proper names).

The article substantiates the precedent status of proper names by way of corresponding to the following criteria: transpersonal nature, regular reproduction in texts, non-denotative use of proper names, and connection of proper names with the cultural context of the country.

The author has distinguished the following thematic groups of precedent names thematic groups in three linguistic cultures: 'Religious leaders, the Saints', 'Religious texts', 'Characters of religious texts', 'Divinity', and 'Religious holidays'. Ukrainian, Polish, and French linguistic cultures share the following thematic groups: 'Divinity', 'Religious leaders, the Saints', 'Religious texts'. The proportion of precedent names from this source sphere and the proportion of believers give reason to assume that the number and set of precedent names in the speeches of political leaders is determined by collective image of society.

The paper has studied formal semantic features of precedent names: nominative variability, derivative activity, context, and participation in the acts of secondary nomination. It has revealed the pragmatic communicative potential of most common precedent names, which is performed through a number of functions: argumentative, cultural and semiotic, password and feature vertical context formation.

Precedent names from the source sphere 'Religion' perform the argumentative function as a result of appealing to religious authority.

The ability of precedent names to act as linguistic and cultural units, in other words language signs that include cultural information, identifying sender's cultural preferences, generates cultural semiotic function of precedent names.

Password function is in the use of specific name as password, which becomes a means of consolidating like-minded persons. Precedent names contribute to the formation of vertical context by placing statement topics into the context of other events (religious context). Any name as a word-stimulus, which comes from the sphere of religion and is emotionally relevant, can cause an associative process that will affect the perception of further information.

Keywords: discourse of political leaders, precedent name, proper name, source area of precedent names.

Стаття надійшла до редколегії 14 червня 2016 року
Прийнята до друку 5 вересня 2016 року